

HOPEALEIJONA – SILVERLEJONET

21

2004

SUOMEN HERALDISEN SEURAN TIEDOTUSLEHTI
HERALDISKA SÄLLSKAPETS I FINLAND TIDSKRIFT

Suomen Heraldinen Seura Heraldiska Sällskapet i Finland

Puheenjohtaja: Maunu Harmo
Varapuheenjohtaja: Wilhelm Brummer
Sihteeri: Jussi Tuovinen
Varainhoitaja: Henrik Cronstedt

Seuran puhelin: (09) 6932 676

Seuran osoite: PL 48
00101 HELSINKI

Hopealeijona – Silverlejonet

Toimitus: Antti Leino, päätoimittaja
Aleksi Ahtola, toimitussihteeri

Kansikuvan on tällä kertaa tehnyt seuran jäsen Tero Heikkinen. Olemme julkaisseet kansikuvana eri tulkintoja seuran vaakunasta.

Lehdelle tarkoitettu materiaali osoitettakoon seuran osoitteeseen yllä. Seuraavan numeron materiaalin viimeinen jättöpäivä on perjantai 25. helmikuuta 2005.

HOPEALEIJONA – SILVERLEJONET 21

2004

Sisällysluettelo

Antti Leino: Maailma muuttuu — muuttuuko heraldiikka?	4
Tapani Talari: Juhani Vepsäläinen in memoriam	7
Lausuntotoimikunta: Sydän- ja muut pienet kilvet	11
Kimmo Kara: Heraldisia sauvoja	12
Antti Matikkala: Heraldinen viikko Bruggessa	16

Maailma muuttuu — muuttuuko heraldiikka?

»Pitääkö vaakunan tunnuskuvien valinnassa tyytyä vanhoihin esineisiin, vai saako uusiakin ottaa käyttöön?» Olen kuullut kysymyksen muodossa tai toisessa suhteellisen usein, viimeksi seuramme loka-kuun kokouksessa. Niin kuin kaikkiin hyviin kysymyksiin, tähänkin voi vastata usealla tavalla.

Jo yllä esittämäni kysymyksen muotoilu — joka tässä suhteessa muistuttaa useimpia kuulemiani versioita — sisältää arvauksen siitä, millainen vastaus olisi. Ajatuskulku näyttäisi olevan, että koska heraldiikka on lähtökohdiltaan vanhaa, myös uuden vaakunan suunnittelussa käytettyjen elementtien olisi oltava sellaisia, jotka olivat käytössä jo heraldiikan kulta-aikana, miten se kulloinkin määritellään. Toisaalta kysymykseen näyttäisi samalla sisältyvän myös mahdollisuus päinvastaiseen vastaukseen, jonka mukaan heraldinen tyyli heijastelee aikaansa ja näin ollen myös vaakunassa käytettäväksi sopii ottaa suunnitteluajan elementtejä.

Kysymys tunnuskuvien valinnasta sivuaa jossain määrin heraldisen tyylin yleisempääkin kehitystä: osapuulleen 1800-luvulle saakka heraldiikka noudatteli aikakautensa tyylivirtauksia, ja samalla tavoin myös heraldisiin tunnuksiin saatettiin ottaa uusia aiheita. Kun 1900-luvulla katseet käännettiin jälleen heraldiikan alkuaikoihin, tämä näkyi myös aiheenvalinnassa.

Toki tämä on jo liiankin kärjistetysti sanottu: koko historian ajan vaakunoihin on yleensä otettu perinteisiä aiheita, ja toisaalta myös 1900-luvun heraldisen renessanssin aikana on käytetty vanhojen lisäksi uusia aiheita. Viimeksi kuluneen puolen vuosisadan aikana uusien elementtien käyttöönotto tuntuisi kuitenkin olleen hiukan hitaampaa kuin aiemmin.

Huomattakoon myös, että vaikka modernien elementtien ottaminen vaakunaan olisikin merkittävästi vähentynyt rappiokauden jäl-

keen, sitä ei voi sellaisenaan väittää rappioilmiöksi. Heraldiiikan rappiossa oli kyse paljon monisysisemmästä prosessista, jossa pohjimmainen ongelma oli vaakunan tunnistettavuuden painuminen taka-alalle.

Itse kysymykseen oma vastaukseni on, että ääripäiden välistä on löydettävissä kultainen keskitie. Lähtökohtana vastaukseni johtaneessa pohdinnassa on, että vaakuna on pohjimmiltaan tunnus, joka suunnitellaan pitkäikäiseksi: yhä edelleen on käytössä vaakunoita, jotka ovat peräisin seitsemän—kahdeksan vuosisadan takaa. Osa kuvioista on tänä aikana luonnollisesti jo ehtinyt hämärtyä, niin että esimerkiksi heraldisen hihan tunnistamiseen tarvitaan jo jonkinmoista pukuhistorian tuntemusta. Muutamissa kuvioissa alkuperä on unohnutun tyystin: vaikkapa Vaasojen vaakunakuvioista on vuosien mittaan kirjoitettu tutkimus jos toinenkin.

Merkille pantavaa on kuitenkin, että jo varhaisimpien vaakunoiden kuviot ovat valtaosaltaan vielä nykyisinkin tunnistettavissa. Leijona on selvästi leijona, ja miekan tunnistaa edelleen miekaksi siitä huolimatta, että ritarin vyöllään kantama ase oli varsin erinäköinen kuin kesällä olympialaisissa käytetyt. Sama pätee hiukan myöhempiin kuvioihin, ja esimerkiksi pistooli on täysin tunnistettavissa heraldiikkaan vakiintuneessa 1600—1700-luvun asussaan.

Uutta vaakunaa suunniteltaessa on syytä ottaa huomioon heraldiikan pitkäikäisy, yli puolen vuosituhannen aikajänne. Tämän vuoksi tunnuskuviksi kannattaa valita sellaisia kuvioita, joilla on jo selvästi vakiintunut muotonsa. Uuden kuvion käyttöönottoa harkitsevan vaakunasuunnittelijan olisikin aloitettava kysymällä itseltään, säilyykö suunnitteilla oleva vaakuna tunnistettavana vielä puolenkymmenen sukupolven jälkeen.

Tietysti tämä karsii aivan tuoreimmat innovaatiot pois, mutta jos viestintäteknikkaa ei voikaan — ainakaan vielä — kuvata kännykkäkorolla (jollaista luonnosteltiin seuramme 40-vuotisjuhlissa aamuyön tunteina), niin ehkäpä puhelin jo alkaa olla kuvallisena symbolinakin muodoltaan vakiintunut. Postimerkki ainakin jo on, selitettiin se sitten

tuota sanaa käyttäen tai nirhakoroiseksi lipukkeeksi. Näkeepä maailmalla jo sellaisiakin kuvioita kuin atomi tai DNA-kaksoiskierre, mutta näiden kanssa on jo syytä olla hiukan varovainen: ainakaan ei liene syytä mennä selittämään atomin ulkonäköä alkuaineen tarkkuudella.

Heraldiikka siis kyllä muuttuu, mutta hitaasti. Näin pitääkin olla: toisaalta paikoilleen pysähtyminen johtaisi hitaaseen näivettymiseen, toisaalta liian nopea muutos ja trendi-ilmiöiden seuraaminen johtaisi liian helposti siihen, että vaakuna säilyisi tunnistettavana vain vuosia tai vuosikymmeniä, ei enää vuosisatoja. Uutta suunniteltaessa on muistettava, että samalla tehdään tulevien polvien historiaa.

Antti Leino

Juhani Vepsäläinen in memoriam

Muistikuvia Jussista

Jussin kuolemasta kesäkuun alussa kiirinyt tieto tyrmistytti niin tutut kuin tuntemattomatkin. Olosuhteet, jotka johtivat hänen menehtymiseensä, herättivät monia kysymyksiä. Eikä hämmennys vähentynyt, kun lehdet kertoivat alkusyksystä, että surmatyö olikin tapaturma.

Jussin kuolinuutinen julkaistiin jo kesällä Helsingin Sanomissa, joten haluan tässä muutamain sanoin kertoa vain henkilökohtaisia muistikuvia vuosien varrelta. Muistikuvat ovat sieltä täältä — yhteydenpidossamme oli tiiviimpiä ja löysempia aikoja.

Tutustumisemme ajoittuu kevääseen 1968, jolloin minä sain siirron Merisotakoulusta Pääesikunnan tiedotusosastoon. Samalla pääesikunnan käytävällä oli myös koulutusosaston opetusmenetelmätöimisto ja sen piirtämö, ja piirtämössä pääesikunnan ainoa reprovokamera.

Graafisten palveluiden tarpeessa — tehtäväni liittyivät julkaisu-toimintaan — minut ohjattiin varsin nopeasti tuohon huoneeseen, jossa kolmikymppinen siviilimies istui ison piirustuspöydän takana.

Jussi näytti työteliäältä; luonnoksia oli joukoittain pöydällä, ja seinillä ja kaappien ovissa runsaasti taidokkaasti viimeistelyjä töitä, joita kaikkia yhdisti vahvalla käsialalla merkitty Juhani Vepsäläinen -signeeraus oikeassa marginaalissa.

Arvannette, että viihdyin tuossa tilassa, ja monasti istuin ruoka-tunnitkin Jussin kanssa tarinoiden. Ahkerasta vierailustani johtuen koulutusosaston upseerit antoivat jopa ymmärtää, että estin Jussin työntekoa ja että tiedotusosaston oli aika hankkia omat laitteet.

Tämä päivittäinen yhteydenpitoimme päättyi 1971 palattuani merivoimiin. Noilta vuosilta jäi muistikuviiin aulius, jolla Jussi teki tarvitsemiani kuvien ja piirrosten suurennukset ja pienennykset esimiesten ukaaseista huolimatta. Muistikuviiin liittyy myös Jussilta tilaamani Meriupseeriyhdistyksen tunnuksen puhtaaksipiirros, jota tarvitsin taittaessani yhdistyksen historiikin. Tunnus on graafisessa asussaan edelleen muuttumaton.

Muuttumattomia ovat myös puolustusvoimien joukko-osastotunnukset, joita Jussi yhdessä työtovereineen piirsi puhtaaksi, kun puolustusvoimat 1960-luvun loppupuoliskolla uusi joukko-osastotunnuksiaan. Tunnusten juuret ovat 1920-luvulta, mutta nyt ne saivat modernin muodon.

Joukko-osastotunnusten toteutustyötä johti silloinen toimistopäällikkö, majuri Sakari Salokangas, jonka nimi on mainitsemisen arvoisen siksi, että ainakin omalla kohdallani keskustelut hänen kanssaan antoivat minulle virikkeen heraldiikkaan ja Jussille heraldisen herätyksen — näin uskon.

Jussi opiskeli noina vuosina Mainosgraafikkojen koulussa, mikä pätevöitti häntä graafikkona. Erilaisten koulutusoppaiden taiton suunnittelu ja kuvituspiirroksot oli hänen päätyönsä, jota höystivät erilaiset viralliset ja epäviralliset tunnusmuotoiluun ja lahjaesinesuunnitteluun liittyneet työt. Välistä Jussi harmitteli, että monet työt tulivat hänelle lopulta esimiesten antamina »virkatöinä», vaikka häneltä oli niistä ensin pyydetty tarjous suoraan.

Jussin olemusta leimasi käsittämätön rauhallisuus; ylityöllistetty-

näkin hän oli varsin kiireettömän oloinen, mikä välistä johti virhetulkintoihin. Jussi halusi viimeistellä työnsä huolella, joten kakki eivät saaneet tilaamaansa työtä seuraavaksi päiväksi.

Yhteydenpitomme tiivistyi jossain määrin, kun tulin uudestaan 1976 pääesikuntaan. Ruotuväki-lehden päätoimittajan työhuone oli Mariankadulla, josta kävin viikoittain Kaartin korttelissa. Noiden käyntieni aikana tapasin monasti myös Jussin; usein vain uteliaisuudesta nähdäkseni mitä hänellä oli työn alla.

Jussilla oli usein rinnakkain monia kehitysversioita — niistä sai hyvän kuvan työtavasta, jolla hän kehitti tunnuksia. Kun vastikään selasin Ruotuväki-lehden artikkeleista koottua Sotilasheraldiiikkakirjasta, herätti koiranohjaajan koulutushaaramerkki eläviä muistikuvia erilaisista Jussin muotoilemista koiranpäistä koulutushaaramerkkin esiasteina. Samankaltaisia esimerkkejä löytyisi kymmenittäin.

Heraldisessa seurassa meillä oli yhteinen projektimme, kun otimme 1980-luvun lopulla haltuumme seuran vaakunarekisterin Salme Erikssonilta. Vierailimme tuolloin monta kertaa Mäyrätiellä, jossa kävimme läpi koko silloisen rekisterin Salmen ohjauksessa.

1990-luvun alussa nimitettiin rekisterinhoitajan tueksi lausunto-toimikunta, johon meidät molemmat kutsuttiin. Näissä merkeissä yhteydenpito jatkuikin aina Jussin kuolemaan asti.

Tätä kirjoittaessani mietin mitä Jussi on viimeisimpinä julkisina töinään tehnyt. Näkyvimpiä ovat ilmeisesti ns suurläänien uusien vaakunoiden mallipiirroksiset. Netissä googlaamalla löysinkin minulle aiemmin tietämättömiä töitä: Vaasan yliopiston lyyra, Suomen poliisien valtakunnallinen lippu, veteraanien muistomerkki Kuhmossa. Nämä ovat 1990-luvulta. Merkittävän panoksen suomalaisen heraldiikan kehitykseen Jussi antoi ollessaan Heraldisen lautakunnan jäsenenä useita toimikausia.

Juhani Vepsäläisen heraldinen päätyö löytyy puolustusvoimista. Aiemmin mainittujen joukko-osastotunnusten lisäksi Jussin piirtimen jälki näkyy koulutushaaramerkeissä, lipuissa ja joukko-osastoristeissa. Organisaatiouudistusten myötä koulutusosaston ope-

tusmenetelmätoimistosta syntyi puolustusvoimien koulutuksen kehittämiskeskus, ensin Katajanokalle ja sieltä Tuusulaan 1996. Tuolloin Jussi jäi Helsinkiin ja Sotamuseon tiloihin Liisankadulle.

Monia töitä hän joutui ajamaan läpi väsyttämällä. Mieleeni jäi mm mainitun koulutuksen kehittämiskeskuksen tunnuksen suunnittelu. Tunnuksen hyväksyminen oli Jussin kertoman mukaan kiven alla. Nykyään tuo tunnuskuva, miekkä päällikkeenään huuhkaja siivet levällään, liehuu juhlavasti Tuusulassa koulutuksen kehittämiskeskuksen rakennusryhmän korkeimman tornin huippuun nostetussa viiribaneerissa. Signeeraamattomana.

Heraldisten tunnusten tekijät jäävät vain historian lehdille, jos niillekään. Heraldikot ovat vaatimattomia. Sit tibi terra levis, Jussi.

Tapani Talari

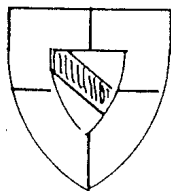
Sydän- ja muut pienet kilvet

Vaakunoista on hyvä joukko sellaisia, joissa tunnuksena on pienikokoinen kilpi. Pikkukilpiä vuorostaan on kahta lajia: toinen on olemassa olevan (tai kuvitteellisen) vaakunan pienennös, toinen pelkkä tunnuseton kilpi.

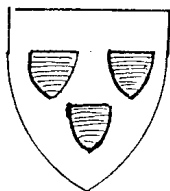
Monikenttäisissä sukuvaakunoissa pikkukilpenä on useimmiten suvun ns. kantavaakuna, aluevaakunoissa puolestaan jokin alueen kannalta historiallisesti merkittävä vaakuna. Pikkukilpi voi kuitenkin olla vain keino tuoda vaakunaan jokin lisätunnus. Näin on tehty mm. Sysmän ja Tyrvään kunnanvaakunoissa, joissa kirves on sijoitettu pienen kuvitteelliseen vaakunaan ja saatu se näin selvemmin irrotettua metsätöistä P. Olavin attributiksi.

Silloin kun pieni kilpi, olipa siinä tunnus tahi ei, sijoitetaan keskelle varsinaista vaakunakilpeä, sen nimi on *sydänkilpi*, muissa tapauksissa joko *pienoiskilpi* tai pelkästään *kilpi*. Esimerkiksi Sysmän vaakunan selityksessä on käytetty termiä *pienoiskilpi*, Tyrvään selityksessä *kilpeä*. Vastaavasti *sydänkilven* nimeä ei voi antaa muille kuin itse pääkilven keskustassa sijaitsevalle, ei siis esimerkiksi pukin kaulaan ripustetulle, vaikka se jotenkin osuisikin vaakunan keskipaikoille.

Lausuntotoimikunta

sydänkilpi

(pienois)kilpi

Sysmä

Tyrvää

Heraldisia sauvoja

Heraldiikan tunnuskuvastossa on puolenkymmentä sauvaa tai ainakin sauvamaista tunnusta. Ne eivät ole visuaalisesti kovin hyviä tunnuksia, eikä niitä vanhoissa, matkan päästä erottuvuutta painottavissa vaakunoissa juuri olekaan. Pääosa niistä lienee 1700- ja 1800-lukujen tuotetta, olkoon itse emblemi hyvinkin vanha.

Tunnetuin on kaiketi *caduceus* eli *Merkuriuksen sauva*, joka alun perin on Olympoksen airuen Hermeen emblemi. Se on erityisesti kaupankäynnin tunnus, jonka muodostavat sauva ja kaksi sitä kiertävää käärmettä. Sauvan päässä on tavallisesti siipipari, mutta joskus petasos eli Hermeen siivekäs pääähine. Huomattava on, että käärmeet ovat olennainen osa tunnusta, joten niiden on osittain näyttävä myös ns. nousevassa sauvassa.

Kunnanvaakunoistamme *caduceus* on Jyväskylän, Kotkan ja Tampereen vaakunoissa. Ruotsin Katrineholmin kunnanvaakunassa sauvan päässä on petasos.

Toinen Kreikan mytologiasta juontuva sauva on *Asklepioksen sauva*. Asklepios on lääketaidon jumala, jonka attribuutti on sauvaa kiertävä käärme. Tämä siitä hyvästä, että kun Roomaa vuonna 293 e.a. vaivasi paha epidemia, Asklepios saatiin hätään suuren käärmeen hahmossa, sanovat. Farmasia käyttää embleminään samaa käärmettä, mutta maljasta juovana, mikä perustuu Asklepioksen tyttären Hygeian tunnukseen. Asklepioksella on toinenkin tytär, Panakeia, jonka nimestä johtuu sana »panasee», kaikkeen tepsivä yleislääke. Omaa tunnusta Panakeialla vain ei ole.

Vakaunoissa Asklepioksen sauva on harvinainen eikä ole sattunut silmäni muualta kuin Ranskan keskiaikaisen kaupungin Meaux'n vaakunasta.

Edellä mainittuja nuorempia ovat piispan- ja pyhiinvaeltajan sauvat. Koukkupäinen *piispansauva* — jolla on paljon nimiä: paimensauva, Krummstab, Pedum, pastoral staff, crosier, crosse — kuuluu to-

sin pikemmin kirkollisen hierarkian välineistöön kuin heraldiikkaan, mutta onhan sitä jonkin verran vaakunoissa myös yleistunnuksena. Esimerkiksi Ruskon kunnanvaakunassa se on piispa Maunu I:n synnyinpitäjän merkinä ja Ruotsin Ödeshög'n sekä Tanskan Sorön vaakunoissa entisten luostarien muistona. Saksankielisissä maissa sitä on koko paljon Bischoff-nimisten puhuvana tunnuksena ja Andorran vaakunassa viittaamassa Urgelin piispan yliherruuteen alueella.

Alkuaan verrattain yksinkertainen *paimensauva* on piispoittuessaan saanut runsaasti lisäkoristetta kierukkaansa. Baselin vaakunan omalaatuinen tunnus on nimeltään *Baselin sauvva* (*crosse de Bâle*), mutta se ei lopultakaan liene sauvva vaan sauvan suojakotelo (*etui de crosse*). Kuvio on niin vahvasti sidoksissa Baseliin, ettei sen vapaata käyttöä vaakunoissa voi ainakaan suositella.

Toivioletteläisten yksinkertainen matkasauva on *pyhiinvaeltajan sauvva* (*pilgrim's staff*, *palmer's staff*, *bourdon*, *Pilgerstab*), jonka yleisen muoto näyttää olevan suora, pallopäinen ja teräväkärkinen sauvva. Se esitellään uskollisesti heraldisissa tekstikirjoissa, ja Keski-Euroopan vaakunoissakin sitä on melko runsaasti. Bourdon- ja Palmer-nimisillä se arvatenkin on puhuvana tunnuksena. Ohimennen todettakoon, että meidän kuulapäinen ristimme on ranskaksi *croix bourdonné*. Ranskalaiset toisin sanoen käsittävät sen muodostuvan neljästä pyhiinvaeltajan sauvan yläpäästä — mikä muuten selittää tuntuvasti koko ristin olemassaoloa.

Piispansauvan tavoin ahtaasti toimeen ja henkilöön kytkeytyvä sauvva on *marsalkansauva*. Muuhun kuin vaakunanhaltijaan itseensä viittaavana sitä ei paljon ole, mutta Mikkelin ja Askaisten kunnanvaakunoissa sen kuitenkin tapaa. Itse tunnus on lyhyehkö, metallihelainen ja usein heraldisin tunnuksin koristeltu sauvva, joita kai aina on vaakunassa kaksi ristissä.

Samaan ryhmään kuuluu *valtikka*. Se on joko hieman muotoiltu tai sileä sauvva, jonka yläpäässä on kruunun tapainen kuvio tai joten kuten tunnettavissa oleva heraldinen lilja. Selväliljainen ja suoravartinen sauvva, *liljavalikka*, puolestaan on Keski-Euroopan vaakunoissa yllät-

Merkuriuksen sauva

Asklepioksen sauva

piispansauva

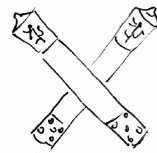
paimensauva

pyhiinvaeltajansauva

Baselin sauva

marsalkansauvat

tävän yleinen. Tanskalaisen Brammingenin kunnanvaakunassa se on pyhimyksen attribuutti, mutta yleensä on aika epäselvää, mihin sillä viitataan tavallisissa sukuvaakunoissa.

Edellä käsiteltyjen lisäksi on olemassa joukko muitakin sauvamaisia välineitä, esimerkiksi riimusauva, oltermannin sauva, kalenterisauva, päiväkapula ja pelkkä keppi. Niiltä puuttuu kuitenkin selvä omanäköisyys. Ne käyvät heraldisiksi tunnuksiksi vain vaakunaselitykseen tukeutuen, selityksessä ilmoitettavan nimityksen turvin, samalla tapaa kuin silakan näköinen kala voi kuvata miltei mitä kalaa hyvänsä.

Näihin liittyen kerrottakoon kuriositeettina, että englantilaisen Longstaffin vaakunassa on pitkänomainen tunnus, josta kuviota katsellen ei paljon viisastu, mutta joka selityksen mukaan on sauva, *quarterstaff*. Se on kaiketi suomennettava *taistelusauvaksi*. Hollantilaisella Spanjaartilla puolestaan on kaksi *ryhmysauvaa* (*deux batons nouveaux*) ja sveitsiläisellä Willermanilla yksinkertaisesti vain kaksi *keppiä* (*deux verges*).

Kimmo Kara

Heraldinen viikko Bruggessa

XXVI kansainvälinen heraldinen kongressi 6.—11.9.2004

Bruggen kaupunginvaakuna kilvenkannattajineen

Kauniissa belgialaisessa pikkukaupungissa tällä kertaa pidetty kongressi oli kaiken kaikkiaan huomattavasti järjestetty kuin edellinen Dublinin kongressi. Dublinissa kongressiohjelma oli rakennettu niin, että heraldiset ja genealogiset esitelmät olivat samanaikaisesti kahdessa eri salissa. Bruggessa esitelmiä oli samanaikaisesti kolme ja kaikki niistä saattoivat olla heraldisia! Lisäksi paikalliset järjestäjät osoittivat ylimielisyyttään ja huonoa makuaan ottamalla ohjelmaan täysin tarpeettomasti useampia flaaminkielisiä esitelmiä, joista kaikkiin ei edes ollut saatavilla simultaanitulkkausta.

Vaikka kongressiesitelmien tieteellinen anti oli kokonaisuutena Dublinin kongressia ohuempi, onnistuneitakin esitelmiä toki oli. Professori D'Arcy Boulton piti esimerkiksi ansiokkaan esitelmän siitä edelleen Pohjois-Amerikassa jatkuvasta heraldisesta rappioutilasta, joka seurasi Amerikan Yhdysvaltojen itsenäistymistä. Kongressin parasta antia oli tri Marc Jacobsin esitelmä Chifflet-suvun heraldisesta

verkostosta ja erityisesti heraldisista ja genealogisista »tiedesodista» Ranskan—Espanjan -sodan 1635—1659 kontekstissa. Espanjan Alan-komaissa vaikuttanut perhe osallistui aktiivisesti »symboliseen sodankäyntiin» puolustaen kiihkeästi Espanjan intressejä ja hyökäten voimakkaasti Ranskan monarkiaa ja dynastiaa vastaan. Jean-Jacques Chifflet on tunnettu lähinnä Ranskan liljaa käsittelevästä poleemisesta teoksestaan *Lilium francicum veritate historica, botanica et heraldica illustratum* (1658) ja Jules Chifflet puolestaan nousi merkittävään asemaan Kultaisen Taljan ritarikunnan kansleriksi.

Kongressin ritarikuntahistoriallinen osuus oli täysin pohjoismaalaisten harteilla. Allekirjoittanut käsitteli Englannin Sukkanauharitarikuntaa restauraation aikana, Tom C. Bergroth piti erinomaisen esitelmän Ruotsin Kaarle XIII:n ritarikunnasta, Nils G. Bartholdy puhui Tanskan ritarikuntien heraldiikasta ja Ruotsin ritarihuonegenealogi Per Nordenvall Serafiimiritarikunnan vaakunakilvistä. Kongressin kolmas suomalaisesitys oli Henrik Degermanin ranskankielinen esitys Helsingin yliopiston osakuntaheraldikasta.

Bruggen kongressitunnus oli epäonnistuneesti muokattu Bruggen kaupungin vaakunaan kuuluvasta embleemistä, joka koostuu goottilaisesta b-kirjaimesta ja avoimesta kruunusta. Tunnuksessa oleva sukkututkimusta kuvaava puu on lehdetön ja heraldiikkaa kuvaavaa vaakunakilpeä ei löydä b-kirjaimen sisältä jos ei ole kuullut että sellainen siellä on.

Heraldisesti Brugge on kuitenkin erittäin mielenkiintoinen kaupunki. Bruggen heraldisesta annista voi mainita Kultaisen Taljan ritarikunnan ritarien vaakunat Onze Lieve Vrouwe -kirkossa ja Sint-Salvator -katedraalissa sekä Kaarle Rohkean (†1477) ja Maria Burgundilaisen (†1482) upeat heraldisin sukupuvin koristellut hautamonumentit edellisessä. Komein ja runsaslukuisin kaupunkilipuun liputtavasta Bruggesta Helsingilläkin olisi paljon opittavaa.

Arentshuis-museossa avattiin kongressin aikana »Te Wapen! Heraldiek, teken van gezag en identiteit» -niminen mielenkiintoinen heraldinen näyttely. Kongressijärjestäjien vaatimatonta sivistystasoa

kuitenkin hyvin kuvaavasti näyttelyluetteloa, jonka kongressin pääsihteeri André Vandewalle oli toimittanut, ei ollut saatavilla millään maailmankielellä. Groeninge-taidemuseossa oli laadittu heraldinen kierros, johon oli poimittu museon heraldiikkaa sisältävät taulut. Mielenkiintoisin niistä oli 1500-luvun alusta peräisin oleva alttaritaulu, jossa on kirkollisten motiivien lisäksi miehen ja naisen muotokuvat vaakunoineen. Ensimmäisen miehensä kuoltua taulussa esiintyvä Jossine-rouva avioitui uudelleen ja maalautti alttaritauluun miesvainajansa muotokuvan ja vaakunan päälle uuden miehensä kuvan ja vaakunan. Kongressin aikana avautui myös kolmas heraldisen taiteen salonki (ks. www.salonheraldique.be), jossa oli esillä muun muassa johdettavan heraldisen exlibristaiteilijan Daniel de Bruinin originaalitöitä.

Kahdella säkkipillinsoittajalla vahvistettu skottidelegaatio piti huolen siitä, ettei kenellekään jäänyt epäselväksi missä seuraava kongressi järjestetään: XXVII kansainvälinen heraldinen ja genealoginen kongressi on St Andrewsissa Skotlannissa 21.—26.8.2006. Kongressin teema on »myytit ja propaganda heraldiikassa ja genealogiassa». Kongressin pääsihteerin Mark D. Dennisin tavoitteena on järjestää St Andrewsiin suurin airuiden kansainvälinen kokoontuminen sitten keskiajan. Erityisenä kohteliaisuudenosoituksena skotit ovat kutsuneet paikalle jopa englantilaiset College of Armsin airuet. Kongressin ohjelmasuunnitelmassa on Tattoo-esitys Edinburghissa sekä Lord Lyon King of Armsin oikeusistuimen vaakunaoikeudellinen oikeudenkäynti. Lisätietoja St Andrewsien kongressista: www.congress2006.com.

Antti Matikkala

Bruggen kaupunginlippu

Johdatus St Andrews'n kongressin tunnelmiin Mark D. Dennisin ja Gordon Caselyn johdolla

ISSN 1459-7500

© Suomen Heraldinen Seura ry, Helsinki 2004
I-print oy